

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2015. gada 25. martā

lietā Nr. 2014-11-0103

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Kaspars Balodis, Kristīne Krūma, Gunārs Kusiņš, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

piedaloties pieteikuma iesniedzēju SIA „DOBELES HES”, SIA „PALSMANES ŪDENSZIRNAVU HES” un sabiedrības ar ierobežotu atbildību „SL PLUS” pilnvarotajam pārstāvim zvērinātam advokātam Jānim Vaitam, pieteikuma iesniedzējas akciju sabiedrības „LATGALES ENERĢĒTIKA” pilnvarotajam pārstāvim Uģim Graudam, kā arī pieteikuma iesniedzējas Dobeles rajona Bērzes pagasta zemnieku saimniecības „DZIRNAVAS” īpašniekam Orvilam Heniņam,

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pārstāvim Mārtiņam Brencim un

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabineta – pārstāvei Rudītei Veserei,

ar tiesas sēdes sekretārēm Elīnu Kursišu un Allu Spali,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28. pantu,

Rīgā 2015. gada 17. februārī un 25. februārī atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Dabas resursu nodokļa likuma 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkta, 19.¹ panta un Ministru kabineta 2014. gada 14. janvāra noteikumu Nr. 27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumos Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2005. gada 15. decembrī pieņēma Dabas resursu nodokļa likumu (turpmāk – DRNL), kas stājās spēkā 2006. gada 1. janvārī.

Ar 2013. gada 6. novembra likumu „Grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā” (turpmāk – DRNL grozījumi) DRNL tika citastarp papildināts ar vairākām tiesību normām, saskaņā ar kurām pienākums maksāt dabas resursu nodokli ir arī personām, kas lieto ūdens resursus elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā, kuras hidromezгла kopējā uzstādītā jauda ir mazāka par diviem megavatiem (turpmāk arī – mazās HES).

DRNL 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkts noteic, ka dabas resursu nodokļa maksātājs ir persona, kura ir saņēmusi vai kurai saskaņā ar vides aizsardzības vai zemes dzīļu izmantošanas normatīvajiem aktiem bija pienākums saņemt vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto atļauju, licenci vai C kategorijas piesārņojošas darbības apliecinājumu un kura Latvijas Republikas teritorijā, kontinentālajā šelfā vai ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā lieto ūdens resursus elektroenerģijas ražošanai mazajā HES. Savukārt DRNL 19.¹ pants nosaka: „Nodokļa likme par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā, kuras hidromezгла kopējā uzstādītā jauda ir mazāka par diviem megavatiem, ir 0,00853 *euro* par 100 kubikmetriem hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens. Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā aprēķina

hidrotehniskajai būvei caurplūdušo ūdeni, pamatojoties uz saražotās elektroenerģijas daudzumu un hidromezgla darbības lietderības koeficientu.”

Kārtība, kādā tiek aprēķināts un maksāts dabas resursu nodoklis, ir noteikta ar Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumiem Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju” (turpmāk arī – Noteikumi Nr. 404). Ministru kabinets 2014. gada 14. janvārī izdeva noteikumus Nr. 27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumos Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” (turpmāk – grozījumi Noteikumos Nr. 404). Grozījumi Noteikumos Nr. 404 paredz:

„1. Izdarīt Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumus Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju” (Latvijas Vēstnesis, 2007, 100. nr.; 2009, 90. nr.; 2010, 67. nr.; 2013, 189. nr.) šādus grozījumus:

1.1. aizstāt norādē, uz kāda likuma pamata noteikumi izdoti, skaitli un vārdu „17. pantu” ar skaitli un vārdu „19.¹ pantu”;

1.2. aizstāt noteikumu tekstā vārdus „Vides ministrija” (attiecīgā locījumā) ar vārdiem „Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija” (attiecīgā locījumā);

1.3. papildināt noteikumus ar 1.20. apakšpunktu šādā redakcijā:

„1.20. kārtību, kādā aprēķina hidrotehniskajai būvei caurplūdušo ūdeni, pamatojoties uz saražotās elektroenerģijas daudzumu un hidromezgla darbības lietderības koeficientu.”;

1.4. papildināt noteikumus ar 21.¹, 21.², 21.³, 21.⁴ un 21.⁵ punktu šādā redakcijā:

„21.¹ Hidromezglā elektroenerģijas ražošanai izmantotā ūdens daudzumu aprēķina, izmantojot šādu formulu:

$$W_{HES} = \frac{E_{HES}}{0,002725 \times H_{HES} \times \eta_{HES}}, \text{ kur}$$

W_{HES} – elektroenerģijas ražošanai izmantotais ūdens apjoms hidromezglā, m³;

E_{HES} – saražotās elektroenerģijas daudzums, kWh;

H_{HES} – ūdens kritums (līmeņu starpība), m;

η_{HES} – vidējais jeb etalona lietderības koeficients (ietver turbīnas, pārvada un ģeneratora lietderības koeficientus);

0,002725 – koeficients, kas raksturo vidējo ūdens patēriņu 1 kWh elektroenerģijas saražošanai ($\text{kWh/m}^3 \times \text{m}$).

21.² Dabas resursu maksājuma kopsummu *euro* aprēķina, izmantojot šādu formulu:

$$\sum_{DRN} = W_{HES} \times 0,01 \times 0,00853$$

21.³ Hidroagregātu lietderības koeficients ir norādīts to pasēs. Ja hidroagregātu lietderības koeficientus nevar pamatot ar hidroagregāta pasi vai ūdens resursu lietošanas atļauju, aprēķinos izmanto vidējo etalona lietderības koeficientu 0,75.

21.⁴ Ja hidroelektrostacijā uzstādīti vairāki hidroagregāti, vispirms caurplūdušā ūdens apjomu aprēķina katram hidroagregātam atsevišķi un iegūtos rezultātus saskaita.

21.⁵ Nodokli par faktisko hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjomu nodokļa maksātājs aprēķina saskaņā ar nodokļa likmi, pamatojoties uz attiecīgajā ūdens resursu lietošanas atļaujā noteiktajiem rādītājiem vai uzskaites datiem, kas tiek fiksēti uzskaites žurnālā. Ja uzskaites dokumentos kāds no rādītājiem ir norādīts noteiktā intervālā, hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoma un nodokļa aprēķināšanai izmanto intervāla augstāko robežu.”

2. Noteikumu 1.3. un 1.4. apakšpunkts piemērojams no 2014. gada 1. janvāra.”

Kopš 2014. gada 4. jūnija Noteikumu Nr. 404 nosaukums ir šāds: „Kārtība, kādā aprēķina un maksā dabas resursu nodokli, izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju un auditē apsaimniekošanas sistēmas”.

2. Satversmes tiesā tika ierosinātas divas lietas par DRNL 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkta, 19.¹ panta un grozījumu Noteikumos Nr. 404 (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam. 2014. gada 5. augustā pieņemts lēmums vienā lietā apvienot lietas Nr. 2014-11-0103 un Nr. 2014-30-0103. Apvienotajai lietai Nr. 2014-11-0103 saglabāts tās iepriekšējais nosaukums „Par Dabas resursu nodokļa likuma 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkta, 19.¹ panta un Ministru kabineta 2014. gada 14. janvāra noteikumu Nr. 27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumos Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

3. Pieteikuma iesniedzēja SIA „DOBELES HES”, SIA „PALSMANES ŪDENS DZIRNAVU HES”, akciju sabiedrība „LATGALES ENERĢĒTIKA”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „SL PLUS”, kā arī Dobeles rajona Bērzes pagasta zemnieku saimniecība „DZIRNAVAS”, Tukuma rajona Sēmes pagasta „Dzirnavas”, Liepājas rajona Kalētu pagasta zemnieku saimniecība „ZARIŅI”, zemnieku saimniecība „OZOLKALNI”, Saldus rajona Šķēdes pagasta zemnieku saimniecība „EZERSPĪŅI”, Kalsnavas pagasta J. Rudzīša zemnieku saimniecība „STIEBRĪŅI”, Saldus rajona Nīgrandes pagasta zemnieku saimniecība „GRANTIŅI”, Rīgas rajona Garkalnes pagasta zemnieku saimniecība „SKUŅIŠU DZIRNAVAS”, Saldus rajona Brocēnu pilsētas zemnieku saimniecība „DZIRNAVAS”, Tukuma rajona Irlavas pagasta G. Grīga „Bišpēteru” zemnieka saimniecība, Saldus rajona Zirņu pagasta zemnieku saimniecība „ZAŅIŠI”, Saldus rajona Pampāļu pagasta zemnieku saimniecība „AVOTI”, Smiltenes novada Palsmanes pagasta Sanitas Ozoliņas-Šmites zemnieka saimniecība „RAUZAS DZIRNAVAS”, Ogres rajona Lēdmanes pagasta zemnieku saimniecība „CELMIŅI-1”, Andras Cibuļskas Ādažu pagasta zemnieku saimniecība „Jaunkraukļi”, SIA „BILLES HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „EGLĪTIS UN BIEDRI”, SIA „RANKA HIDRO”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „HYDROENERGY LATVIA”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Rubīns GG”, SIA „KRĀCE”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „OGRES HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „GREV”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „ZILUPES HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Vecogre”, „KRĒSLIŅI” SIA, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Mazdambji”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „VADAKSTES HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „ANNENIEKU ŪDENS DZIRNAVAS”, SIA „MEŽROZĪTE HES”, SIA „MEGATE”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „SASPĒLE”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „SANKAĻI”, SIA „BRASLAS HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Tovtra”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „NAGĻU HES”, SIA „GAUJAS HIDROELEKTROSTACIJA”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „ĀŽU HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību

„GM”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Mazā Jugla Hidro”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „KRĪGAĻU DZIRNAVAS”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Vēžu Krāces”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „GRĪVAIŠU HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „SPRIDZĒNU HES”, „IU CEĻŠ” SIA, SIA „CIRĪŠU HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „GALGAUSKAS DZIRNAVU HES”, Firma „JANOVSKIS” SIA, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „GA 21”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „AG 21”, SIA „KORNA DZIRNAVU HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „PILSKALNA HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „NOVATORS”, SIA „Labdeves”, SIA „FIRMA-GABRO”, SIA „IEVULĪČI”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „NERETAS DZIRNAVAS”, SIA „Raunas dzirnavu HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „SUDA”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „EDVIHES”, SIA „ENERGO 2000”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „GRIENVALDE”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību Dzirnavu HES „KALNA KĀRKLI”, Valkas pilsētas sabiedrība ar ierobežotu atbildību „KALNDZIRNAVAS”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „DZELDAS HES”, SIA „ĒRBERĢES HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „GAISMA-97”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „VN ŪDENS-DZIRNAVAS”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „DZIRNAVAS-K”, SIA „HS BĒNE”, SIA „PATINA”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Lūkins & Lūkins”, SIA „BRANDEĻU HES”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Oserviss”, sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Spēkstacija PR”, Norvaiša individuālais uzņēmums „KARĪNA”, individuālais komersants „BITMETA DZIRNAVAS” (turpmāk visas kopā – Pieteikumu iesniedzējas) uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Pieteikumos norādīts, ka Pieteikumu iesniedzējas ražo elektroenerģiju mazajās HES. Ar apstrīdētajām normām Pieteikumu iesniedzējām esot noteikts pienākums maksāt dabas resursu nodokli par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai. Nodokļa maksāšanas pienākums nozīmējot īpašuma tiesību ierobežojumu, tāpēc esot jāvērtē apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 105. pantam.

Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu, tomēr apstrīdēto normu izstrādāšanas un pieņemšanas laikā neesot notikušas konsultācijas ar attiecīgās nozares pārstāvjiem. DRNL grozījumi virzīti izskatīšanai Saeimā budžeta likumprojektu paketē, bet esot apšaubāms tas, vai likumprojekts, kas paredz jauna nodokļa noteikšanu, būtu jāskata steidzamības kārtībā kopā ar pārējiem budžetu ietekmējošiem likumprojektiem.

Īpašuma tiesību ierobežojumam neesot leģitīma mērķa, jo no apstrīdētajām normām izrietošais mērķis – mazināt dabas resursiem nodarīto kaitējumu – esot simulatīvs. Lietojot ūdeni elektroenerģijas ražošanai, tas netiekot neatgriezeniski patērēts, piesārņots vai pārveidots. Likumdevējs dabas resursu nodokļa uzlikšanu mazajām HES esot pamatojis ar to nodarīto kaitējumu zivju resursiem un tiesisko nevienlīdzību starp Latvijas trim lielākajām hidroelektrostacijām un mazajām HES. Tomēr apstrīdētās normas neesot vērstas uz ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanu, jo mazās HES katru gadu kompensējot zivju resursiem nodarīto kaitējumu saskaņā ar Zvejniecības likuma 26. panta trešo daļu. Savukārt norāde uz tiesisko nevienlīdzību esot nepamatota.

Pat ja tiktu konstatēts, ka īpašuma tiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis, ierobežojums neatbilstot samērīguma principam. Likumdevēja izmantotie līdzekļi neesot piemēroti ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo ar nodokļa piemērošanu mazajām HES nevarot samazināt dabas resursiem nodarīto kaitējumu un panākt racionālāku resursu izmantošanu. No dabas resursu nodokļa aprēķina esot secināms, ka hidroelektrostacijām ar vislielāko ūdens kritumu jāmaksā vismazākais nodoklis. Tādējādi ūdens resursus varētu izmantot racionālāk, paaugstinot ūdens kritumu. Tomēr normatīvie akti aizliedzot paaugstināt ūdens līmeni, lai palielinātu kritumu.

Mazās HES varot iedalīt trijās grupās: 1) mazajās HES, kuras visu saražoto elektroenerģiju pārdod brīvajā tirgū; 2) mazajās HES, kuras visu saražoto elektroenerģiju pārdod obligātā iepirkuma ietvaros; 3) mazajās HES, kuras daļu saražotās elektroenerģijas pārdod brīvajā tirgū, bet daļu – obligātā iepirkuma ietvaros. Dabas resursu nodoklis esot nesamērīgs slogs tām personām, kuru mazās HES daļu saražotās elektroenerģijas vai visu saražoto elektroenerģiju

pārdod brīvajā tirgū. Dabas resursu nodokļa aprēķini liecinot, ka kopumā Pieteikumu iesniedzējām jāmaksā nodoklis 15 līdz 50 procentu apmērā no to bruto ieņēmumiem, un tas neesot samērīgi. Vienlaikus vairākām Pieteikumu iesniedzējām esot noteikts pienākums maksāt arī subsidētās elektroenerģijas nodokli, un abi nodokļi maksājami no apgrozījuma, proti, neatkarīgi no tā, vai uzņēmums strādā ar peļņu vai zaudējumiem.

Likumdevējs neesot apsvēris, vai ierobežojuma leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Arī labums, ko iegūst sabiedrība no īpašuma tiesību ierobežojuma, neesot lielāks par Pieteikumu iesniedzējām nodarītajiem zaudējumiem. Sabiedrība iegūstot no mazo HES darbības, savukārt, samazinoties elektroenerģijas ražošanai no atjaunojamiem energoresursiem, palielināšoties fosilās elektroenerģijas īpatsvars un atkarība no citu valstu energoresursiem.

Tiesas sēdē Pieteikumu iesniedzēju pilnvarotais pārstāvis zvērināts advokāts J. Vaitis papildus norādīja, ka, vērtējot nodokļa maksāšanas pienākuma samērīgumu, ir jāapsver, vai personai pēc nodokļa samaksas vēl ir ekonomiska interese turpināt attiecīgo komercdarbību. Savukārt, vērtējot grozījumu Noteikumos Nr. 404 atbilstību Satversmei, esot jāņem vērā tie paši Pieteikumu iesniedzēju argumenti, kas attiecas uz apstrīdēto DRNL grozījumu normu atbilstību Satversmei.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka DRNL 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkts un 19.¹ pants (turpmāk – apstrīdētās DRNL normas) atbilst Satversmes 105. pantam.

Satversmes tiesai esot jāvērtē apstrīdēto DRNL normu atbilstība Satversmes 105. panta pirmajam teikumam. Satversmes 105. pants paredzot gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma tiesības.

Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Nedz Satversme, nedz Saeimas kārtības rullis nenosakot par obligātu priekšnoteikumu tiesību normu pieņemšanai konsultācijas

ar iespējamiem šo normu adresātiem. Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (turpmāk – Ūdens struktūrdirektīva) prasot, lai ūdens lietotāji segtu ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksas. Latvijai esot jāizveido mehānisms, kas nodrošinātu to, ka ūdens lietotāji sedz visas ar šā resursa izmantošanu saistītās izmaksas, nevis tikai saimnieciskās darbības rezultātā nodarītos zaudējumus zivju resursiem. Tādējādi pamattiesību ierobežojumam esot leģitīms mērķis – nodrošināt citu cilvēku tiesības un sabiedrības labklājību.

Likumdevēja lietotie līdzekļi esot piemēroti īpašuma tiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai. Dabas resursu nodoklis esot piemērots un leģitīms mehānisms tādiem finansējuma nodrošināšanas pasākumiem, kuru mērķis ir mazināt ietekmi uz vidi. Turklāt tas esot vērtējams kopsakarā ar Satversmes 115. pantu. Citi, indivīda tiesības saudzējošāki līdzekļi nepastāvot, bet izraudzītais tiesiskais regulējums līdzsvarojot sabiedrības un indivīda intereses vides aizsardzības jomā.

Saeima nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju viedoklim, ka dabas resursu nodokļa apmērs konkrētajā situācijā nav samērīgs. Sākotnēji DRNL grozījumu projektā bijis plānots mazajām HES piemērot nodokļa likmi 0,018 *euro*/kWh. Tomēr, ievērojot arī plānoto subsidētās elektroenerģijas nodokli, dabas resursu nodokļa likme padarīta atkarīga no hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens daudzuma. Kārtību, kādā aprēķina minēto ūdens daudzumu, nosakot Ministru kabinets, pamatojoties uz saražotās elektroenerģijas apjomu un hidromezgla darbības lietderības koeficientu. Šāds aprēķins gan esot sarežģītāks, tomēr korektāks pret nodokļa maksātāju, jo maksāt vajagot tikai par to ūdens resursu apjomu, kas tiek izmantots elektroenerģijas ražošanai.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis M. Brencis papildus norādīja, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība nodokļu noteikšanā. Apstrīdētās DRNL normas stimulējot personas racionālāk izmantot ūdens resursus. Dabas resursu nodokļa aprēķins esot balstīts uz ideju – jo efektīvāk ūdens tiek izmantots, jo mazāki dabas resursu nodokļa maksājumi.

5. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. pantam.

Lieta Satversmes tiesā ierosināta par apstrīdēto normu atbilstību visam Satversmes 105. pantam, tomēr pēc būtības esot jāvērtē to atbilstība Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem. Ministru kabinets piekrīt tam, ka nodokļa maksāšanas pienākums nozīmē īpašuma tiesību ierobežojumu. Tomēr valstij nodokļu jomā esot liela rīcības brīvība un valsts tiesības noteikt nodokļu maksāšanas pienākumu pašas par sevi neaizskarot personas pamattiesības.

Esot jāņem vērā, ka dabas resursu nodoklis atšķirībā no citiem nodokļiem nav vērtējams kā fiskālais instruments, bet tam ir citi konkrēti mērķi. Šā nodokļa piemērošana esot balstīta uz starptautiski izmantotiem un arī nacionālajos normatīvajos aktos nostiprinātiem principiem – principu „piesārņotājs maksā” un ražotāju atbildības principu. Līdz DRNL grozījumu pieņemšanai mazās HES neko neesot maksājušas par ūdens resursu izmantošanu un tāpēc arī neesot bijušas motivētas dabas resursus izmantot saudzīgi. Turklāt Latvijai esot jāņem vērā prasības, kas izriet no Ūdens struktūrdirektīvas, tostarp prasība nodrošināt tādu ūdens cenu politiku, kas stimulē ūdens resursu lietotājus šos resursus izmantot lietderīgi.

Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu, un tam esot leģitīms mērķis. Ar apstrīdētajām normām valsts vēloties līdzsvarot sabiedrības ieinteresētību dzīvot labvēlīgā vidē ar saimnieciskās attīstības veicināšanu. Dabas resursu nodoklim esot jānodrošina pilnīga ūdens resursu izmantošanas izmaksu segšana. Nepastāvot arī saudzējošāki līdzekļi, un neesot iespējams noteikt citu dabas resursu nodokļa likmi, jo ar apstrīdētajām normām esot līdzsvarotas sabiedrības un indivīda intereses vides aizsardzības jomā.

DRNL grozījumu projekta sākotnējā redakcija nolūkā vienkāršot nodokļa aprēķinu paredzējusi nodokļa likmi noteikt kā fiksētu procentu no pastāvošās elektroenerģijas iepirkuma cenas. Tomēr likumprojekta izskatīšanas gaitā izraudzīta samērīgāka pieeja nodokļa aprēķināšanai, proti, formula, pēc kuras

katra mazā HES var individuāli aprēķināt nodokļa maksājumu. Formula esot izstrādāta sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauku inženieru fakultātes pasniedzējiem un vērsta uz dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu un vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu. Dabas resursu nodoklis neesot saistīts ar obligātā iepirkuma cenām un ar to, vai saražotā elektroenerģija tiek pārdota obligātā iepirkuma ietvaros vai izmantota pašu mazo HES vajadzībām.

Papildu paskaidrojumos Ministru kabinets pauž viedokli, ka mazo HES videi nodarītā kaitējuma apmērs esot netieši saistīts ar hidroelektrostacijas ūdens krituma augstumu, jo to darbības rezultātā mainoties skābekļa režīms un ūdens temperatūra, notiekot sedimentācijas process ūdenskrātuvē un gultnes erozija straujteses posmos.

Tiesas sēdē Ministru kabineta pārstāve R. Vesere papildus norādīja, ka neesot pamatoti Pieteikumu iesniedzēju iebildumi par nodokļa pārsteidzīgu ieviešanu. Kopš 2010. gada, kad izstrādāti upju baseinu apsaimniekošanas plāni, risinājušās diskusijas par nepieciešamību noteikt dabas resursu nodokli par ūdens lietošanu mazajās HES. Savukārt 2013. gadā izstrādāts attiecīgā regulējuma projekts.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Pieteikumu iesniedzējām ar apstrīdētajām normām noteiktais pienākums maksāt dabas resursu nodokli esot uzskatāms par to īpašuma tiesību ierobežojumu. Tomēr izskatāmajā lietā neesot strīda par to, vai minētais ierobežojums ir pieņemts pienācīgā kārtībā, proti, ar likumu. DRNL definētais dabas resursu nodokļa mērķis – finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus – esot atzīstams par leģitīmu. Apstrīdēto normu samērīgums esot jāvērtē citastarp arī kopsakarā ar Ūdens apsaimniekošanas likuma 17. panta otrajā daļā ietvertajiem kritērijiem, kuri jāņem vērā, nosakot dabas resursu nodokli.

Pieteikumu iesniedzēju norādītais dabas resursu nodokļa slogs, kas atsevišķos gadījumos varot pārsniegt 50 procentus no mazo HES bruto ieņēmumiem, neesot samērīgs. Tiesībsargam esot šaubas par to, vai dabas resursu nodokļa maksājuma apmērs un šā nodokļa piemērošanas sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās sekas ir izvērtētas atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma 17. panta otrās daļas 4. punktam. Turklāt konkrētajā gadījumā esot apšaubāma arī dabas resursu nodokļa ieņēmumu izmantošanas efektivitāte.

Tiesas sēdē Tiesībsarga pilnvarotā pārstāve Inga Peimane papildus norādīja, ka ar apstrīdētajām normām noteiktā pamattiesību ierobežojuma neatbilstība samērīguma principam izpaužoties galvenokārt tādējādi, ka no dabas resursu nodokļa maksājumiem iegūtie līdzekļi nenonāk to pašvaldību budžetos, kuru teritorijā radīts kaitējums videi.

7. Pieaicinātā persona – Mazās Hidroenerģētikas Asociācija (turpmāk – MHEA) – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Ministru kabineta norādītie dabas resursu nodokļa noteikšanas mērķi netiekot sasniegti. MHEA nepiekrīt apgalvojumam, ka mazās HES nodara kaitējumu videi. Elektroenerģijas ražošana hidroelektrostacijās pasaulē esot atzīta par vienu no videi draudzīgākajiem enerģijas ražošanas veidiem. Turklāt mazo HES darbība nodrošinot ūdeni piesārņojošo produktu savākšanu un utilizāciju (šie produkti uzkrājas pie elektrostacijām), kā arī ūdens bagātināšanu ar skābekli. Likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, neesot vērtējis to sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās sekas, kā arī skartā reģiona ģeogrāfiskos un klimatiskos apstākļus. DRNL grozījumu izstrādes laikā Ministru kabinets esot pārkāpis vienlīdzības principu, jo vērtēts tikai Latvijas Makšķerņu asociācijas izteiktais viedoklis, bet skartās nozares pārstāvju, tostarp MHEA, viedoklis neesot uzklauts.

Neesot pamatota Saeimas un Ministru kabineta atsauce uz Ūdens struktūrdirektīvu, jo tajā ietvertais regulējums attiecoties uz ūdens kvalitāti un piesārņojumu, nevis uz tādu ūdens resursu izmantošanu, kas nemaina ūdens stāvokli. Pretēji Ministru kabineta apgalvojumam, neesot pierādījumu tam, ka

elektroenerģijas ražošanai lietotais ūdens dabā atgrieztos mainītā veidā. Turklāt pat tādā gadījumā, ja Ūdens struktūrdirektīva būtu piemērojama, neesot tādu ūdens lietošanas izmaksu, kuras jau nesedzot mazās HES. Mazajām HES ar vairākiem normatīvajiem aktiem esot noteikti arī pienākumi uzturēt hidrobūves, stiprināt krastus, segt ūdenskrātuvju ekspluatācijas izdevumus.

Pēc MHEA ieskata, formula, kas izmantojama elektroenerģijas ražošanai izmantotā ūdens daudzuma aprēķināšanai, neveicina efektīvāku tehnoloģiju ieviešanu, jo dabas resursu nodokļa maksājuma samazinājumu varot panākt tikai paaugstinot ūdens kritumu, bet tas ar normatīvajiem aktiem esot aizliegts.

Tiesas sēdē MHEA pilnvarotais pārstāvis Jānis Irbe papildus norādīja, ka izskatāmajā lietā, izvērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmei, nav pamata analizēt mazo HES nozarei pieejamo valsts atbalstu. Jebkurš valsts atbalsts esot terminēts, un tiesības uz to varot tikt atņemtas, savukārt dabas resursu nodoklis jāmaksā visām mazajām HES un tas neesot terminēts. Tāpēc vērtēt nodokļa maksājumu samērīgumu varot tikai kopsakarā ar brīvajā tirgū pārdotās elektroenerģijas cenu.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Makšķernieku asociācija (turpmāk – Makšķernieku asociācija) – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. pantam.

Apstrīdēto normu pieņemšana bijusi pamatota un valsts interesēm atbilstoša, to esot atbalstījusi arī Vides konsultatīvā padome. Vairums Latvijā un pasaulē veikto pētījumu norādot uz mazo HES negatīvo ietekmi uz vidi, piemēram, uz ūdens nepietiekamību upēs, mainītu ūdens ekoloģisko līdzsvaru, upju straujteču posmu applūdināšanu, ekoloģiski jutīgo zivju sugu biotopu iznīcināšanu.

Pasaulē tiekot meklēti risinājumi, kā mazināt hidroelektrostaciju darbības rezultātā videi nodarīto kaitējumu. Taču Latvijā neviens normatīvais akts neparedzot mazo HES darbības rezultātā nodarītā kaitējuma apmēra noteikšanu, šā kaitējuma novēršanu un atlīdzināšanu. Valsts vides dienesta sniegtā informācija liecinot, ka vismaz 80 procenti no visām mazajām HES darbojas

ūdens uzkrāšanas režīmā. Proti, turbīnu darbināšanai tiek izmantota tikai daļa no uzkrātā ūdens apjoma, bet pārējā daļa paliekot rezervē. Mazās HES maksājot nodokli tikai par turbīnu darbināšanai izlietoto ūdeni, bet ne par uzkrātā ūdens apjomu. Valstij esot tiesības nodokli piemērot arī uzkrātajam ūdens apjomam, jo gan tad, kad ūdens tiek lietots, gan tad, kad tas tiek uzkrāts, ūdens līmenis upē svārstoties un šīs svārstības negatīvi ietekmējot vidi.

Tiesas sēdē Makšķernieku asociācijas valdes priekšsēdētājs Alvis Birkovs papildus norādīja, ka mazo HES darbība ietekmē ne tikai to upi, uz kuras ir hidroelektrostacija, bet gan veselu ekosistēmu un upes sateces baseinu. Ar dabas resursu nodokļa maksājumu mazās HES tiek ieinteresētas mazināt savas uzņēmējdarbības negatīvo ietekmi uz vidi.

9. Pieaicinātā persona – Pasaules dabas fonds (turpmāk – Fonds) – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. pantam.

Apstrīdēto normu pieņemšana no vides aizsardzības viedokļa esot pamatota, jo mazo HES darbība negatīvi ietekmējot vidi, proti, mazo HES darbība neatbilstot Satversmes 115. pantam. Turklāt mazo HES darbības radītās sekas varot apgrūtināt Ūdens struktūrdirektīvas prasību ieviešanu Latvijā un apdraudēt Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto mērķu sasniegšanu.

Latvijā netiekot atbilstoši novērtēta mazo HES darbības ietekme uz vidi, tāpēc esot grūti aptvert visu to radītā kaitējuma apmēru. Tomēr esot secināts, ka mazo HES darbība noved pie dažādu augu, dzīvo organismu un zivju nārsta vietu degradēšanās un iznīcināšanas. Tiekot degradēta un iznīcināta upes ieleja vairāku kilometru garumā un mainīta dabīgā ainava. Tiekot izjaukta ūdens dabiskā kustība ūdensteces baseinā, tādējādi pasliktinot upes sanitāro stāvokli un ūdens kvalitāti, kā arī izraisot gruntsūdeņu izmaiņas. Mazo HES darbības dēļ svārstoties ūdens līmenis, un šīs svārstības upes krastā izraisot mākslīgus erozijas procesus un nogrūvumus.

Mazo HES līdzšinējais piensums Latvijas ekonomikā un saražotās elektroenerģijas kopapjomā nekompensējot to darbības rezultātā radušos

kaitējumu. Labums, ko sabiedrībai dod ūdensteču resursi un upju ekosistēmu pakalpojumi, esot lielāks par mazo HES darbības nodrošināto labumu.

Tiesas sēdē Fonda pilnvarotais pārstāvis Ingus Purgalis papildus norādīja, ka mazās HES varbūt palīdzot stiprināt neatkarību no fosilajiem energoresursiem, tomēr šis fakts nemazinot mazo HES darbības teritorijā radīto negatīvo ietekmi uz vidi.

10. Pieaicinātā persona – Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Muitas un nodokļu katedras profesors Dr. oec. Kārlis Ketners – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Ar apstrīdētajām normām neesot nodrošināts samērīgs un pamatots nodokļu regulējums. Ja apstrīdētās normas pieņemtas nolūkā atsvērt mazo HES darbības rezultātā nodarīto kaitējumu videi, tas neesot uzskatāms par leģitīmu mērķi, jo šo kaitējumu varot kompensēt arī ar citiem līdzekļiem. Turklāt nedz Ūdens struktūrdirektīvā, nedz Ūdens apsaimniekošanas likumā neesot tiešas norādes uz nepieciešamību pieņemt apstrīdētās normas, jo minētie normatīvie akti nosakot citus tiesiskus līdzekļus ūdens apsaimniekošanas sistēmas izveidei. Neesot pamatota arī atsaukšanās uz tiesisko nevienlīdzību starp akciju sabiedrības „Latvenergo” pārvaldītajām hidroelektrostacijām un mazajām HES.

Esot jāņem vērā, ka dabas resursu nodoklis ir pieskaitāms pie vides nodokļiem. Vides nodokļi esot saistāmi ar tirgus nepilnībām un attiecināmi uz piesārņotāju vai piesārņojošu rīcību. Vides nodokļa objektam esot jābūt saistītam ar kaitējumu videi, bet nodokļa likmei – atbilstoši nodarītajam kaitējumam. Šāda nodokļa režīmam jābūt prognozējamam un uzticamam, lai veicinātu vides aizsardzības pasākumus. Taču apstrīdētās normas tehniski nevarot veicināt vides aizsardzības pasākumus.

Tiesas sēdē K. Ketners papildus norādīja, ka valstij ir neierobežota rīcības brīvība nodokļu noteikšanā. Tas nozīmējot, ka likumdevējs var noteikt arī ļoti augstu nodokli kā fiskālu barjeru. Nodoklis varot ietekmēt rīcību, proti, valsts ar

nodokli varot veicināt vai ierobežot konkrētas darbības. Tomēr nodokli nedrīkstot pārvērst par īpašuma atņemšanu.

11. Pieaicinātā persona – Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Muitas un nodokļu katedras docents, sertificēts nodokļu konsultants *Dr. oec. Māris Jurušs* – uzskata, ka izskatāmajā lietā jāvērtē, vai dabas resursu nodokļa apmērs ir samērīgs ar izdevumiem, kas jāsedz, lai novērstu mazo HES darbības rezultātā dabas resursiem nodarīto kaitējumu.

Īpašuma tiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu. Īpašuma tiesību ierobežojumam esot leģitīms mērķis – dabas resursu aizsardzība. Pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs neesot norādījis, kā tiks sasniegts ierobežojuma leģitīmais mērķis. Apstrīdētās normas nedodot nodokļa maksātājam izvēles iespēju, kāda tiekot dota dažu citu dabas resursu nodokļa objektu gadījumā. Proti, neesot paredzēta iespēja izvēlēties – maksāt nodokli vai veikt savas darbības rezultātā nodarītā kaitējuma novēršanai nepieciešamos pasākumus. Tādējādi ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšana esot atkarīga vienīgi no valsts rīcības ar dabas resursu nodokļa ieņēmumiem par konkrēto nodokļa objektu.

No apstrīdētajām normām izrietot, ka katram dabas resursu nodokļa maksātājam šā nodokļa maksājuma apmērs veidojas atšķirīgi. Tomēr ievērojams nodokļa slogs, kas gulstas uz atsevišķu indivīdu, nevarot būt par iemeslu šā nodokļa atcelšanai vai nepiemērošanai. Turklāt saimnieciskās darbības ienākumi esot atkarīgi no dažādiem faktoriem, tostarp katra indivīda spējām organizēt savu saimniecisko darbību tā, lai neciestu zaudējumus.

Tiesas sēdē M. Jurušs papildus norādīja, ka likumā, protams, nav obligāti jāparedz nodokļa maksātājam iespēja izvēlēties – maksāt nodokli vai novērst savas darbības kaitīgās sekas.

12. Pieaicinātā persona – Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauku inženieru fakultātes Arhitektūras un būvniecības katedras viesdocents

Mg. sc. ing. Kārlis Siļķe – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. pantam.

Hidromezglā elektroenerģijas ražošanai izmantotā ūdens daudzuma aprēķina formula neesot korekta pret nodokļa maksātāju, jo būtiskākais mainīgais šajā formulā esot ūdens kritums (līmeņu starpība). Mazajām HES ūdens kritums esot ļoti atšķirīgs – robežās no 1,5 līdz 15 metriem. Tas nozīmējot, ka, divām mazajām HES saražojot vienādu elektroenerģijas daudzumu, tai hidroelektrostacijai, kuras ūdens kritums ir 1,5 metri, par elektroenerģijas ražošanai izmantoto ūdeni jāmaksā desmit reizes lielāks nodoklis nekā otrai hidroelektrostacijai, kuras ūdens kritums ir 15 metri.

Tiesas sēdē K. Siļķe papildus norādīja, ka grozījumu Noteikumos Nr. 404 ietvertā formula esot pareiza, taču esot nepareizi aprakstīts (izskaidrots) tajā iekļautais koeficients 0,002725. Lai panāktu taisnīgāku rezultātu, formula būtu papildināma ar koeficientu, kas izlīdzinātu mazo HES ūdens krituma jeb līmeņu starpības.

13. Pieaicinātā persona – grāmatas „Mazo HES ierīkošanas iespējas Latvijā” autors Mg. sc. ing. Leons Magelis – uzskata, ka dabas resursu nodokļa maksājuma aprēķināšana no hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens daudzuma nav pamatota.

Neesot pierādīts, ka mazo HES darbības rezultātā pasliktinātos ūdens kvalitāte vai tiktu nodarīts kaitējums dabai. Ja šāds apgalvojums tiktu pierādīts, tad dabas resursu nodokļa apmērs būtu jāaprēķina tikai no faktiskā ūdens caurplūduma. Apstrīdētās normas radot tādu situāciju, ka divām mazajām HES, kuras darbojas netālu viena no otras uz vienas un tās pašas upes, bet ar dažādu līmeņu starpību, ūdens caurplūdums var būt vienāds, bet elektroenerģijas izstrādes apjoms var atšķirties vairāk nekā divarpus reizes. Tas nozīmējot, ka hidroelektrostacija ar mazāku līmeņu starpību saņems mazāku bruto ieņēmumu, bet samaksās lielāku dabas resursu nodokli.

Tiesas sēdē L. Magelis papildus norādīja, ka taisnīgāk būtu maksāt dabas resursu nodokli par ūdens faktisko caurplūdumu, kurā neietilpst sanitārais caurplūdums, kas netiek izmantots elektroenerģijas ražošanai.

14. Pieaicinātā persona – bijušais Eiropas Komisijas speciālais padomnieks enerģijas jautājumos Juris Ozoliņš – uzskata, ka taisnīgāk ir noteikt mazajām HES izstrādātās elektroenerģijas daudzumam proporcionālu dabas resursu nodokļa likmi, tomēr tad dabas resursu nodoklim būtu tāda pati atskaites sistēma kā subsidētās elektroenerģijas nodoklim.

Neesot daudz tādu saimnieciskās darbības veidu, kuri neietekmētu vidi. Mazās HES piederot pie ilgtspējīgiem enerģijas ieguves veidiem, bet arī ietekmējot vidi. Tomēr jautājums par to, kā tieši mazās HES ar savu darbību ietekmē vidi, joprojām esot strīdīgs. Likumdevējam esot jāizvēlas, vai atbalstīt energodrošību un ilgtspējīgu attīstību vai mazināt ietekmi uz vidi, vai arī atbalstīt atsevišķu sabiedrības grupu intereses. Enerģijas, vides un uzņēmējdarbības ilgtspējības saskaņošana esot paredzēta normatīvajos aktos, kas attiecas uz atjaunojamo enerģiju. Viens no svarīgākajiem normatīvajiem aktiem šajā nozarē esot Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK.

Izskatāmajā lietā svarīgākais esot process, kādā tika ieviests pienākums maksāt dabas resursu nodokli par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajās HES. Likumdevēja argumenti par dabas resursu nodokļa nepieciešamību konkrētajā gadījumā esot neprecīzi un neloģiski. Likumdevējs esot nepamatoti atsaucies uz Ūdens struktūrdirektīvu, jo mazo HES ietekme uz vidi neesot saistāma ar ūdens baseinu aizsardzību un dzeramā ūdens kvalitātes nodrošināšanas principiem. Mazajās HES, tāpat kā saules un vēja elektrostacijās, resursi netiekot lietoti vai uzkrāti, ūdens netiekot arī pārveidots. Savukārt hidromezglā elektroenerģijas ražošanai izmantotā ūdens daudzuma aprēķina formula neesot samērīga ar mazo HES ienākumiem no tīklā nodotās elektroenerģijas.

Tiesas sēdē J. Ozoliņš papildus norādīja, ka konkrētajā gadījumā ar nodokli būtu apliekams ražošanas objekts, proti, elektroenerģija. Caurplūdušā ūdens daudzuma aprēķini neesot precīzi, tāpēc neesot korekti tos izmantot par pamatu dabas resursu nodokļa maksājumiem.

Secinājumu daļa

15. Satversmes 105. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Pieteikumu iesniedzējas lūdz Satversmes tiesu izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam. Tiesas sēdē Pieteikumu iesniedzēju pilnvarotais pārstāvis J. Vaits norādīja, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļu*). Satversmes tiesa ir arī norādījusi, ka nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašuma tiesību ierobežojumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 19. punktu*). No minētā izriet, ka apstrīdētajās normās noteiktais regulējums, ciktāl tas paredz personai pienākumu maksāt dabas resursu nodokli, ietilpst Satversmes 105. panta pirmā un trešā teikuma tvērumā.

Līdz ar to Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

16. Izskatāmajā lietā ir apstrīdētas vairākas DRNL un Ministru kabineta noteikumu normas. Tāpēc ir nepieciešams izvērtēt, vai visas apstrīdētās normas

nosaka personai pienākumu maksāt nodokli, proti, vai visas apstrīdētās normas ierobežo personas īpašuma tiesības.

DRNL 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkts noteic, kura persona ir uzskatāma par dabas resursu nodokļa maksātāju. Savukārt DRNL 19.¹ pantā citastarp ir noteikta par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajā HES maksājamā nodokļa likme. No apstrīdētajām DRNL normām izriet personas pienākums maksāt dabas resursu nodokli par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajā HES. Tātad šīs normas ierobežo personas īpašuma tiesības.

Savukārt grozījumi Noteikumos Nr. 404 nevis paredz pienākumu maksāt dabas resursu nodokli, bet gan atbilstoši likumdevēja pilnvarojumam nosaka kārtību, kādā aprēķināms hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoms, pamatojoties uz saražotās elektroenerģijas daudzumu un hidromezгла darbības lietderības koeficientu. Tomēr ne visas grozījumu Noteikumos Nr. 404 normas ir saistītas ar caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas kārtību. Piemēram, šo grozījumu 1.2. apakšpunkts redakcionāli precizē visā Noteikumu Nr. 404 tekstā lietoto nozares ministrijas nosaukumu, un tas nekādā ziņā nav saistīts ar hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas kārtību. Arī Pieteikumu iesniedzēju pilnvarotais pārstāvis J. Vaitis tiesas sēdē precizēja, ka Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības ierobežo tikai tās grozījumu Noteikumos Nr. 404 normas, kuras attiecas uz dabas resursu nodokļa aprēķināšanas kārtību. Tāpēc izskatāmās lietas ietvaros Satversmes tiesa vērtēs grozījumu Noteikumos Nr. 404 atbilstību Satversmei tiktāl, ciktāl tie nosaka kārtību, kādā aprēķināms hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoms.

Grozījumi Noteikumos Nr. 404, ciktāl tie nosaka kārtību, kādā aprēķināms hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoms, paši par sevi neuzliek personai pienākumu maksāt dabas resursu nodokli. Proti, ja grozījumi Noteikumos Nr. 404 tiktu atzīti par spēku zaudējušiem, personai tik un tā saglabātos DRNL noteiktais pienākums maksāt nodokli. Tomēr grozījumu Noteikumos Nr. 404 normās ir ietverta kārtība, kādā tiek noteikts, cik liels dabas resursu nodoklis personai jāmaksā. Tādējādi grozījumi Noteikumos Nr. 404 ir cieši saistīti ar

apstrīdētajām DRNL normām. Turklāt no pieteikumiem un tiesas sēdē Pieteikumu iesniedzēju sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka uz grozījumu Noteikumos Nr. 404 iespējamo neatbilstību Satversmei tiek attiecināti tādi paši juridiskie argumenti kā uz apstrīdēto DRNL normu neatbilstību Satversmei.

Līdz ar to gan apstrīdētās DRNL normas, gan grozījumi Noteikumos Nr. 404, ciktāl tie nosaka hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas kārtību, ir vērtējami kā vienots regulējums, kas paredz personai pienākumu maksāt noteikta apmēra dabas resursu nodokli par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajā HES.

17. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka īpašuma tiesības var ierobežot, ja ierobežojums ir attaisnojams. Lai noskaidrotu, vai īpašuma tiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesai jāvērtē:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļu*).

18. Lai gan apstrīdētās DRNL normas un grozījumi Noteikumos Nr. 404 vērtējami kā vienots regulējums, tomēr Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai katra no minētajām normām ir pieņemta pienācīgā kārtībā.

Pirms tiek izvērtēts, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, jāprecizē subjekts, kas nodokļu tiesību jomā uzskatāms par likumdevēju. Atbilstoši Satversmes 64. pantam likumdošanas tiesības pieder diviem subjektiem – Saeimai un tautai Satversmē paredzētajā kārtībā un apmēros. Savukārt Satversmes 73. pantā ir norādīti jautājumi, kuri nevar tikt nodoti tautas nobalsošanai. No minētā izriet, ka Satversme ierobežo tautas kā likumdevēja darbību nodokļu jomā un tiktāl, ciktāl valsts rīcība attiecībā uz nodokļiem ietilpst Satversmes 73. panta tvērumā, par vienīgo likumdevēju šajā jomā ir uzskatāma Saeima.

18.1. Lietā izteikti atšķirīgi viedokļi par to, vai apstrīdētās DRNL normas ir pieņemtas pienācīgā kārtībā.

Pieteikumu iesniedzējas apšaubā to, ka likumdevējs ir tiesīgs iekļaut budžeta likumprojektu paketē likumprojektu, kas paredz jauna nodokļa ieviešanu. Proti, apšaubā to, ka par likumprojektu, kas groza valsts budžetu, var tikt atzīts tāds likumprojekts, kas paredz jauna nodokļa ieviešanu. Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, šāda jaunu nodokļu noteikšanas kārtība neatbilst Saeimas kārtības ruļļa 87.¹ panta jēgai un mērķim. Saeimas pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka jautājums par to, vai likumprojekts, kas paredz jauna nodokļa ieviešanu, virzāms izskatīšanai budžeta likumprojektu paketē, ir politisks un atkarīgs no likumdevēja gribas.

Apstrīdētās DRNL normas bija iekļautas DRNL grozījumu projektā, kuru līdz ar pārējiem valsts budžeta paketes likumprojektiem 2013. gada 1. oktobrī Saeimai iesniedza Ministru kabinets. Saeima 2013. gada 17. oktobrī DRNL grozījumus pieņēma pirmajā lasījumā un 2013. gada 6. novembrī – otrajā, galīgajā lasījumā. DRNL grozījumi tika izsludināti 2013. gada 27. novembrī un stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī.

Atbilstoši Satversmes 21. pantam Saeima pati nosaka savu iekšējo darbību un kārtību. Saeimas kārtības ruļļa 87.¹ pants paredz, ka budžeta likumprojektu paketi veido gadskārtējā valsts budžeta likuma projekts un likumprojekti, kuri nosaka vai groza valsts budžetu, jeb ar budžetu saistīti likumprojekti. Saeimas kārtības rullī noteiktā kārtība, kādā izskata gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu un likumprojektus, kuri nosaka vai groza valsts budžetu, atšķiras no citu likumprojektu izskatīšanas kārtības. Tā kā valsts finanšu līdzekļu plānošanas pamats ir valsts ienākumu un izdevumu aprēķins, likumdevējam ir tiesības un tai pašā laikā arī pienākums valsts budžeta likumā un to pavadošo likumu paketē iekļaut vienīgi tādus jautājumus, kas attiecas uz konkrēto saimniecisko gadu un ir cieši saistīti ar valsts finanšu līdzekļu izlietojumu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 18. punktu*).

Nemot vērā īpašo budžeta likumprojektu paketes izskatīšanai noteikto kārtību, Saeimai ir jāizvērtē arī tas, vai visi Ministru kabineta iesniegtie valsts

budžeta paketes likumprojekti atbilst Saeimas kārtības ruļļa 87.¹ pantā norādītajiem kritērijiem. Ja kāds likumprojekts šiem kritērijiem neatbilst, Saeimai tas jāizslēdz no budžeta likumprojektu paketes. Turklāt Saeima tā ir rīkojusies, izskatot 2014. gada valsts budžeta likumprojektu paketi. Piemēram, Saeima 2013. gada 17. oktobra sēdē no budžeta likumprojektu paketes izslēdza likumprojektu „Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”” (Nr. 925/Lp11) (*sk. 11. Saeimas 2013. gada 17. oktobra sēdes stenogrammu, pieejama: <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/196>, aplūkota 25.02.2015.*).

DRNL grozījumi stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī. Apstrīdētās DRNL normas ar 2014. gada 1. janvāri noteica pienākumu maksāt dabas resursu nodokli. Tādējādi DRNL grozījumi attiecās uz konkrēto saimniecisko gadu, un Saeima ir ievērojusi Saeimas kārtības ruļļa 87.¹ panta prasības.

Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka apstrīdēto DRNL grozījumu pieņemšanas procesā ir ignorētas to intereses un nav notikušas diskusijas ar nozares pārstāvjiem (*sk. pieteikumu lietas materiālu 2. sēj. 13. lpp.*).

No lietas materiāliem izriet, ka Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdēs, kurās tika izskatīts DRNL grozījumu projekts, piedalījies arī nozares pārstāvis (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 3., 14., 16. lpp.*). Ieinteresēto personu līdzdalība normatīvā akta projekta izskatīšanas procesā var sekmēt objektīva lēmuma pieņemšanu un dažādu interešu līdzsvarošanu, tomēr likumdevējam nav saistošs konkrētas personu grupas viedoklis (*sk. arī Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 17.2. punktu*). Lai gan normu adresātu viedokli būtu vēlams uz klausīt, tomēr nedz Satversme, nedz Saeimas kārtības rullis nenosaka šādu uz klausīšanu par obligātu priekšnoteikumu tiesību normu pieņemšanai. Tiesību normu adresātu viedoklis par šo normu projektu nevar liegt Saeimai pieņemt lēmumus. Tādējādi nav pamata atzīt, ka apstrīdētie DRNL grozījumi būtu pieņemti, neievērojot Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteikto. Lietā nav strīda par citiem DRNL grozījumu pieņemšanas vai izsludināšanas aspektiem.

Līdz ar to secināms, ka DRNL grozījumi ir pieņemti un izsludināti Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā.

18.2. Atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 3. pantam ar valsts nodokļiem apliekamos objektus un nodokļu likmes nosaka Saeima. DRNL 19.¹ pants nosaka ar nodokli apliekamo objektu un likmi, kā arī pilnvaro Ministru kabinetu noteikt kārtību, kādā aprēķina hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjomu, pamatojoties uz saražotās elektroenerģijas daudzumu un hidromezгла darbības lietderības koeficientu. Tātad likumdevējs noteica divus kritērijus, kas Ministru kabinetam bija jāievēro, izstrādājot minēto kārtību. Atbilstoši DRNL noteiktajam pilnvarojumam Ministru kabineta uzdevums bija izstrādāt tādu kārtību, kas balstītos uz abiem likumdevēja norādītajiem kritērijiem, atbilstu Satversmei un likumiem un būtu vērsta uz DRNL 3. pantā noteikto mērķu sasniegšanu.

Lietas dalībnieki nav apšaubījuši Ministru kabineta tiesības noteikt kārtību, kādā aprēķina hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjomu. Arī lietas izskatīšanas gaitā nav konstatēts, ka Ministru kabinets būtu pārkāpis tam likumdevēja doto pilnvarojumu. No minētā secināms, ka Ministru kabinets, pieņemot grozījumus Noteikumos Nr. 404, ir ievērojis likumdevēja pilnvarojumu. Lietā nav strīda par citiem grozījumu Noteikumos Nr. 404 pieņemšanas vai izsludināšanas aspektiem. Tādējādi grozījumi Noteikumos Nr. 404 ir pieņemti un izsludināti Satversmē noteiktajā kārtībā.

Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

19. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pienākums norādīt leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2011-01-01 13.2. punktu*).

Saeima norāda, ka pamattiesību ierobežojums noteikts, lai līdzsvarotu sabiedrības ieinteresētību dzīvot labvēlīgā vidē un saimniecisko attīstību. Proti, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības nodrošināšana. Ministru kabinets atbildes rakstā ir pievienojies Saeimas viedoklim par pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi (*sk. Ministru kabineta atbildes rakstu lietas materiālu 1. sēj. 99. lpp.*).

Lai izskatāmajā lietā konstatētu, kāds ir pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis, jānoskaidro, kādēļ likumdevējs konkrētajā gadījumā noteicis personai pienākumu maksāt dabas resursu nodokli. Saskaņā ar DRNL 2. pantu dabas resursu nodokļa mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus. Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis norādīja, ka izskatāmajā gadījumā dabas resursu nodoklis noteikts pamatā par ūdens kā resursa lietošanu. Proti, šā nodokļa maksāšanas pienākums noteikts tādēļ, lai personas maksātu par ūdens kā svarīga resursa lietošanu un šo resursu izlietotu pēc iespējas efektīvāk. Savukārt pieaicinātās personas K. Ketners un M. Jurušs tiesas sēdē pauda viedokli, ka kopumā nodoklis paredzēts gan par ūdens kā resursa lietošanu, gan sakarā ar to, ka pēc ūdens izplūšanas caur mazo HES hidroagregātiem ir mainījušās tā īpašības, gan arī ievērojot mazo HES darbības ietekmi uz vidi.

Vairākos Eiropas Savienības un starptautiskos dokumentos ir uzsvērts ūdens kā resursa nozīme. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Eiropas Savienības tiesību akti, ciktāl netiek skarti Satversmes pamatprincipi, ir ņemami vērā, interpretējot nacionālos normatīvos aktus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2011-17-03 13.3. punktu*). Ūdens struktūrdirektīvas preambulas 1. apsvērumā norādīts, ka pret ūdeni jāizturas kā pret mantojumu un tas ir jāaizsargā. Turklāt no Ūdens struktūrdirektīvas 9. panta izriet prasība Eiropas Savienības dalībvalstīm mudināt ūdens resursu lietotājus šos resursus izmantot lietderīgi.

Savukārt Apvienoto Nāciju Organizācijas 2012. gada konferences par ilgtspējīgu attīstību noslēguma ziņojuma 119. punktā atzīta ūdens kā resursa neatsveramā nozīme ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā (sk.: *Report of the United Nations Conference on Sustainable Development. Rio de Janeiro, Brazil, 20 – 22 June 2012. United Nations: New York, 2012, p. 23, pieejams: <http://www.uncsd2012.org/content/documents/814UNCSD%20REPORT%20final%20revs.pdf>, aplūkots 25.02.2015.*). Lai gan minētais dokuments pēc sava statusa nav juridiski saistošs, tomēr tajā ietvertās atziņas uzskatāmas par pietiekami autoritatīvām (sal. sk. *Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 16. punktu*). No minētā izriet, ka par ūdens kā svarīga resursa izmantošanu maksājams nodoklis var kalpot tādām mērķim kā sabiedrības labklājības aizsardzība.

Turklāt jāņem vērā, ka dabas resursu nodoklis ir uzskatāms par tā saucamo vides nodokli (sk. *piemēram, Dr. oec. K. Ketnera viedokli lietas materiālu 4. sēj. 28. lpp.*). Vides nodokļu sistēma tiek izmantota cenu koriģēšanai tādā veidā, lai būtu nodrošināta videi draudzīga nodokļu maksātāju rīcība (sk.: *Milne J. E., Andersen M. S. [editors]. Handbook of Research on Environmental Taxation. [B.v.]: Edward Elgar Publishing, 2012, p. 15*). Tātad vispārīgais mērķis, kura dēļ likumdevējs noteicis pienākumu maksāt dabas resursu nodokli par ūdens kā sabiedrībai svarīga resursa izmantošanu saimnieciskajā darbībā, ir nodrošināt efektīvāku un atbildīgāku dabas resursu izmantošanu.

Vides nodokļiem nav tādas izteiktas fiskālās funkcijas kā, piemēram, ienākuma nodokļiem, tomēr līdzekļus, kas iegūti no dabas resursu nodokļa maksājumiem, var izmantot visai sabiedrībai nozīmīgu projektu un pasākumu finansēšanai. Arī Satversmes tiesas praksē atzīts, ka regulējums, kas paredz kāda nodokļa maksāšanu, ir jāvērtē kā ierobežojums, kas noteikts nodokļu tiesiskajās attiecībās tādēļ, lai nodrošinātu valsts budžeta un pašvaldību budžetu veidošanu (sk. *Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 22. punktu*). Nodokļi tiek noteikti, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību (sk., *piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 9. punktu*). Apstrīdētās normas ir vērstas ne vien uz efektīvāku

un atbildīgāku dabas resursu izmantošanu, bet arī uz ienākumu nodrošināšanu valsts budžetā, un savukārt šie ienākumi var tikt izmantoti citastarp arī vides stāvokļa uzlabošanas pasākumu finansēšanai. Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir vērsts uz sabiedrības labklājības aizsardzību.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība.

20. Konstatējot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, nepieciešams izvērtēt tā atbilstību samērīguma principam. Tā kā izskatāmās lietas ietvaros tiek vērtēta no nodokļa maksāšanas pienākuma izrietoša īpašuma tiesību ierobežojuma atbilstība Satversmei, Satversmes tiesai ir jānoskaidro, vai nodokļu tiesību specifika ietekmē konstitucionālās kontroles apjomu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļu tiesību jomā likumdevējam nevar izvirzīt tādus pašus nosacījumus kā, piemēram, pilsonisko vai politisko tiesību aizsardzības un nodrošināšanas jomā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9. punktu*). Valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punktu*). Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Vērtējot likumdevēja rīcības brīvības robežas attiecībā uz kāda nodokļa noteikšanu konkrētam objektam, jāņem vērā, ka Satversme *expressis verbis* pilnvaro likumdevēju pieņemt valsts budžetu, tātad noteikt valsts ieņēmumus un izdevumus. Satversme pilnvaro likumdevēju īstenot tādu fiskālo politiku, kas nodrošina valstij nepieciešamos ienākumus (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 10. punktu*).

Tātad valstij ir jā rūpējas par tās ilgtspējīgu attīstību, citastarp arī tādā veidā, lai valsts budžetā vienmēr būtu valsts funkciju pildīšanai nepieciešamie līdzekļi. Turklāt Satversmes tiesa jau norādījusi, ka personas tiesības uz īpašumu nav aplūkojamas atrauti no personas konstitucionālā pienākuma maksāt

pienācīgā kārtībā noteiktos nodokļus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9. punktu*).

Satversmes tiesas praksē nostiprināta atziņa, ka no Satversmes 105. panta izrietošās tiesības ir interpretējamas kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. pantu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija sprieduma lietā Nr. 2008-47-01 7.1. punktu*). No Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) prakses izriet, ka lietas, kas saistītas ar nodokļu maksāšanas pienākuma noteikšanu, lielākoties tiek vērtētas īpašuma izmantošanas kontroles kontekstā (*sk., piemēram: Sermet L. The European Convention on Human Rights and property rights. Human rights files, No. 11 rev. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1999, p. 25*). ECT praksē ir arī atzīts, ka nodoklis pēc sava rakstura nedrīkst būt konfiscējošs (*sk., piemēram, ECT 2013. gada 25. jūlija sprieduma lietā „Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia”, pieteikumi Nr. 11082/06 un 13772/05, 870. punktu*). Savukārt Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, pārbaudot pamattiesību ierobežošanas tiesiskumu, tā var vērtēt galvenokārt to, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam un vai nodokļu normatīvais regulējums atbilst vispārējiem tiesību principiem (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24. punktu*). Tātad, izvērtējot, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam, citastarp jāapsver tas, vai piemērotais nodoklis pēc sava rakstura nav konfiscējošs.

Līdz ar to nodokļu tiesību specifika ietekmē konstitucionālās kontroles apjomu.

21. Papildus tam izskatāmajā lietā ir svarīgi, ka ar apstrīdētajām normām nav ieviests pilnīgi jauns pienākums maksāt dabas resursu nodokli, bet gan ir atcelts iepriekš jau diezgan ilgi spēkā bijušais atbrīvojums no pienākuma maksāt dabas resursu nodokli.

Ministru kabinets atbildes rakstā norāda, ka vēsturiski normatīvie akti paredzēja atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa maksāšanas par ūdens resursu lietošanu hidroelektrostacijās kā sākotnējo atbalstu mazajām HES, lai ļautu tām

uzsākt savu darbību (sk. *Ministru kabineta atbildes rakstu lietas materiālu 1. sēj. 88. lpp.*).

1995. gada 14. septembra likuma „Par dabas resursu nodokli” 17.¹ panta 2. punkts (2001. gada 20. decembra likuma redakcijā) noteica: „Nodokli neaprēķina par: [...] 2) ūdeņu lietošanu (caurplūdi) hidrotehniskajos un zivsaimniecības objektos, arī hidroelektrostacijās, ūdenskrātuvēs, zivju audzētavās un dīķsaimniecībās, izņemot ūdens apjomus, kas ūdens lietošanas atļaujā noteikti patēriņam ražošanas, saimnieciskajām un sadzīves vajadzībām.” DRNL šis atvieglojums tika saglabāts, 5. panta 2. punktā (2005. gada 15. decembra likuma redakcijā) nosakot, ka nodokli nemaksā par ūdeņu lietošanu (caurplūdi) hidrotehniskajos un zivsaimniecības objektos, arī hidroelektrostacijās. Šāds regulējums bija spēkā līdz DRNL grozījumu spēkā stāšanās dienai. Arī Ūdens apsaimniekošanas likuma 17. panta pirmā daļa no tās pieņemšanas 2002. gada 12. septembrī līdz 2013. gada 6. novembra grozījumu spēkā stāšanās dienai noteica, ka fiziskās un juridiskās personas bez maksas lieto caurtekošos ūdeņus hidroelektroenerģijas ražošanai.

No minētajām tiesību normām, nedz arī diskusijām, kas risinājušās šo normu izskatīšanas laikā Saeimas sēdēs, nav iespējams konstatēt, ka atbrīvojums no dabas resursu nodokļa konkrētajā gadījumā bijis iecerēts kā sākotnējais atbalsts mazajām HES. Tomēr ar šāda atbrīvojuma ietveršanu tiesību normās likumdevējs attiecībā uz ūdens lietošanu hidroenerģijas ražošanai bija noteicis mazajām HES labvēlīgāku nodokļa režīmu.

Nodokļu tiesībās ir pazīstami divi jēdzieni – nodokļa atvieglojums un atbrīvojums no nodokļa. Salīdzinājumā ar nodokļa atvieglojumu atbrīvojums no nodokļa ir personai labvēlīgāks nodokļa regulējums, jo normatīvajos aktos tiek precīzi noteikti gadījumi, kad personām nodoklis vispār nav jāmaksā. Piemēram, DRNL 2. nodaļā ir detalizēti reglamentēts, par kādām darbībām (darbības veidiem) vai kādas personas nemaksā dabas resursu nodokli. Visas šajā nodaļā minētās darbības (vai darbības veidi) ir saistītas ar dabas resursu vai videi kaitīgu preču izmantošanu vai noteikta piesārņojuma radīšanu. Tātad pēc būtības jebkura darbība, par ko pašlaik nav jāmaksā nodoklis, ir tāda, ka tās veicējam varētu

paredzēt dabas resursu nodokļa maksāšanas pienākumu. Tomēr likumdevējs, izmantojot savu rīcības brīvību, šajos gadījumos ir noteicis atbrīvojumu no nodokļa.

Satversmes tiesas praksē attiecībā uz nodokļa atvieglojumiem ir atzīts, ka personas tiesiskā paļāvība uz to, ka nodokļa atvieglojums netiks atcelts pat tad, ja ekonomiskās politikas prioritātes mainīsies, nav aizsargājama tādā pašā mērā kā personas tiesiskā paļāvība citos gadījumos, kad tiesībām uz īpašumu tiek noteikti ierobežojumi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 10.1. punktu*). Savukārt gadījumos, kad personas ar normatīvajiem aktiem ir ilgstoši atbrīvotas no pienākuma maksāt nodokli, tām nav tiesību paļauties uz to, ka šāds regulējums paliks nemainīgs un tām nekad nebūs jāmaksā attiecīgais nodoklis, – tieši tāpat kā gadījumā, kad likumdevējs nosaka jauna nodokļa maksāšanas pienākumu.

22. Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka īpašuma tiesību ierobežojums nav samērīgs, jo tām Pieteikumu iesniedzējām, kas saražoto elektroenerģiju pārdod obligātā iepirkuma ietvaros, ir pienākums maksāt arī subsidētās elektroenerģijas nodokli (*sk., piemēram, pieteikumu lietas materiālu 1. sēj. 24. lpp.*). Tomēr Pieteikumu iesniedzējas nav izvirzījušas tādus argumentus, kas ļautu secināt, ka dabas resursu nodoklis pēc sava rakstura ir konfiscējošs. Arī no lietas materiāliem nav gūstams apstiprinājums tam, ka izskatāmajā lietā dabas resursu nodokli varētu atzīt par konfiscējošu.

Vērtējot to, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam, jāņem vērā, ka ikviens nodoklis ir likumdevēja īstenotās nodokļu politikas sastāvdaļa un parasti ikvienai personai ir pienākums maksāt vairākus nodokļus. Katram nodoklim ir atšķirīgi mērķi, objekti, likme, aprēķināšanas un piemērošanas kārtība. Arī katra Pieteikuma iesniedzēja vienlaikus maksā vairākus nodokļus. Turklāt dažādu nodokļu maksāšanas pienākums un tā radītā finansiālā ietekme atšķiras atkarībā no Pieteikumu iesniedzēju tiesiskā statusa (piemēram, individuālais komersants, zemnieku saimniecība vai

kapitālsabiedrība), darbības veidiem, līgumiskajām saistībām un citiem apstākļiem.

Pieteikumu iesniedzējas ir lūgušas Satversmes tiesu izvērtēt tikai viena konkrēta nodokļa maksāšanas pienākuma atbilstību Satversmei. Pieteikumu iesniedzēju pilnvarotais pārstāvis J. Vaitis tiesas sēdē norādīja, ka Pieteikumu iesniedzējas atrodas dažādos apstākļos. Dažas Pieteikumu iesniedzējas visu saražoto elektroenerģiju pārdod obligātā iepirkuma ietvaros, citas – brīvajā tirgū vai arī daļu saražotās elektroenerģijas pārdod brīvajā tirgū un daļu – obligātā iepirkuma ietvaros. Tādējādi izskatāmajā lietā Satversmes tiesai nav jāvērtē visu Pieteikumu iesniedzējām piemēroto nodokļu sloga samērīgums, jo tas nozīmētu pārvērtēt dažādu nozaru nodokļu politiku un tas nav Satversmes tiesas uzdevums.

Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēs tikai ar ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajā HES saistītā dabas resursu nodokļa maksāšanas pienākuma atbilstību Satversmei, neskarot citu nodokļu maksāšanas pienākuma radītos īpašuma tiesību ierobežojumus.

23. No lietas faktiskajiem apstākļiem un Pieteikumu iesniedzēju sniegtā juridiskā pamatojuma izriet, ka izskatāmajā lietā, vērtējot apstrīdēto normu atbilstību vispārējiem tiesību principiem, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai ir ievērots samērīguma princips. Lai noskaidrotu, vai pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa parasti izvērtē, vai izmantotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumīgās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; vai labums, ko gūst sabiedrība, ir lielāks par personai nodarītajiem zaudējumiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-11-01 13. punktu*).

24. Pieteikumu iesniedzējas un atsevišķas pieaicinātās personas ir izteikušas šaubas par to, vai apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir piemērots tā leģitīmā mērķa sasniegšanai.

24.1. Satversmes tiesa piekrīt nodokļu tiesību literatūrā izteiktajai atziņai, ka nodokļu tiesību normām jābūt ne tikai tiesiski nevainojamām, bet arī ekonomiski pamatotām (sk.: *Lazdiņš J. Ievads nodokļu tiesībās. Jurista Vārds, 2006. gada 10. oktobris, Nr. 40, 2. lpp.*). Turklāt nodokļu regulējumam jābūt pamatotam ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem (sk. *Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 9. punktu*).

Satversmes tiesa nevar pārbaudīt, vai likumdevēja lietotie līdzekļi atbilst ekonomikas zinātnē atzītajam. Tomēr, lai secinātu, vai ar nodokļa maksāšanas pienākumu radītais pamattiesību ierobežojums ir piemērots tā leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai likumdevēja lietotajiem līdzekļiem ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem. Proti, vai nodokļa maksātāji, ar nodokli apliekamais objekts un nodokļa aprēķina princips nav noteikts patvaļīgi, un vai nodokļa aprēķināšanas kārtība ir tāda, kas ļauj matemātiski izskaitļot nodokļa maksājumu.

Saskaņā ar apstrīdētajām normām dabas resursu nodoklis attiecas uz visām mazajām HES, un tas jāmaksā par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai. Grozījumu Noteikumos Nr. 404 ietvertā caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas kārtība, ievērojot likumdevēja pilnvarojumu, ir noteikta, pamatojoties uz saražotās elektroenerģijas daudzumu un hidromezгла darbības lietderības koeficientu. Tas nozīmē, ka aprēķinam izmantotie kritēriji attiecas uz mazajās HES notiekošo elektroenerģijas ražošanas procesu. Tātad izraudzītajam nodokļa aprēķina principam ir saprātīgs izskaidrojums.

Satversmes tiesai iesniegtajos rakstveida viedokļos pieaicinātās personas K. Siļķe un L. Magelis apšaubīja Ministru kabineta izstrādātās formulas pareizību un piemērotību dabas resursu nodokļa aprēķināšanai (sk. *pieaicināto personu viedokļus lietas materiālu 4. sēj. 13., 31. – 33. lpp.*). K. Siļķe arī norādīja, ka Ministru kabinets pieļāvis kļūdu formulas koeficienta 0,002725 skaidrojumā. Tomēr tiesas sēdē K. Siļķe atzina, ka minētā neprecizitāte pēc būtības neietekmē caurplūdušā ūdens apjoma aprēķinu. Formula, ko nosaka grozījumi Noteikumos Nr. 404, esot vispārzināma hidraulikas un hidrotehnikas

formula. Tātad pēc šīs formulas ir iespējams matemātiski pareizi aprēķināt hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjomu.

Papildus tam atzīmējams, ka gan konkrētais dabas resursu nodokļa objekts, gan caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas formula ir izraudzīti ar mērķi veicināt efektīvāku ūdens resursu izmantošanu. Ministru kabinets papildu paskaidrojumos Satversmes tiesai norādījis, ka hidroelektrostacijas ar mazu ūdens kritumu ir mazāk efektīvas, jo vienas kilovatstundas elektroenerģijas saražošanai izmanto vairāk ūdens nekā hidroelektrostacijas ar lielāku ūdens kritumu (*sk. Ministru kabineta papildu paskaidrojumus lietas materiālu 4. sēj. 71. lpp.*). No minētā izriet, ka mazāks dabas resursu nodoklis jāmaksā tai personai, kuras mazajai HES ūdens kritums vai hidromezгла lietderības koeficients ir lielāks.

Tātad konkrētajā gadījumā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai izraudzītajiem līdzekļiem ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem.

24.2. Saskaņā ar DRNL 28. panta ceturto daļu nodokļa maksājumus par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajā HES ieskaita valsts pamatbudžetā.

Tiesībsargs uzskata, ka dabas resursu nodokļa ieņēmumu izmantošanas efektivitāte esot apšaubāma, jo tie netiekot ieskaitīti to pašvaldību budžetos, kuru teritorijā darbojas mazās HES, un izmantoti, lai konkrētajā teritorijā novērstu to radīto ietekmi uz vidi (*sk. Tiesībsarga viedokli lietas materiālu 4. sēj. 68. lpp.*). Savukārt Ministru kabinets norādījis, ka Latvijā uzkrāta ilggadēja pieredze dabas resursu nodokļa ieņēmumu apsaimniekošanā. No valsts budžeta tiekot piešķirta dotācija programmai „Latvijas vides aizsardzības fonds” un daļa no minētajam fondam piešķirtajiem līdzekļiem novirzīta mazo HES darbības izvērtēšanai, efektivitātes palielināšanai un negatīvās ietekmes uz vidi samazināšanai (*sk. Ministru kabineta papildu paskaidrojumus lietas materiālu 4. sēj. 75. lpp.*).

Nav šaubu, ka dabas resursu nodoklis nodrošina ieņēmumus valsts budžetā. Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka no Satversmes neizriet likumdevēja pienākums ar konkrēta nodokļa ieņēmumiem segt izdevumus tikai noteiktās

jomās (sk. *Satversmes tiesas 2012. gada 3. februāra sprieduma lietā Nr. 2011-11-01 13. punktu*). Izskatāmajā gadījumā ar dabas resursu nodokļa ieņēmumiem ir iespējams finansēt dažādus sociālos un ekonomiskos pasākumus, kas vērsti uz sabiedrības labklājības aizsardzību, tostarp arī vides jomā īstenojamus projektus.

Tādējādi secināms, ka likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

25. No tiesas sēdē lietas dalībnieku sniegtajiem paskaidrojumiem un pieaicināto personu viedokļiem izriet, ka par saudzējošākiem līdzekļiem konkrētajā gadījumā varētu uzskatīt mazāku nodokļa likmi, citādu nodokļa aprēķina principu vai tādu caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas formulu, kurā būtu iekļauts koeficients, kas izlīdzinātu mazo HES ūdens krituma atšķirības.

25.1. Noskaidrojot, vai likumdevēja rīcībā bija mazāk ierobežojoši līdzekļi, Satversmes tiesai jāizvērtē, vai likumdevējs ir apsvēris apstrīdēto normu alternatīvas (sk., *piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 30.2. punktu*).

No lietas materiāliem izriet, ka Saeima pirmajā lasījumā atbalstīja sākotnēji iesniegto DRNL grozījumu projekta redakciju. Otrajam lasījumam tika iesniegti Saeimas deputātu U. Auguļa un J. Tutina priekšlikumi saglabāt atbrīvojumu no nodokļa maksāšanas par ūdens resursu lietošanu un Ministru kabineta priekšlikums, kurā piedāvāta citāda nodokļa maksājuma aprēķināšanas kārtība un cita, samazināta nodokļa likme (sk. *lietas materiālu 3. sēj. 156., 163. lpp.*). Saeima otrajā lasījumā, atsevišķi balsojot, noraidīja priekšlikumus par atbrīvojuma saglabāšanu un atbalstīja Ministru kabineta iesniegto priekšlikumu (sk. *11. Saeimas 2013. gada 6. novembra ārkārtas sēdes stenogrammu, pieejama: <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/202>, aplūkota 25.02.2015.*). Tātad likumdevējs ir vērtējis iespēju saglabāt atbrīvojumu no nodokļa un nepieciešamību to atcelt. Līdz ar to likumdevējs ir apsvēris gan apstrīdētajās DRNL normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma pamatotību, gan apstrīdēto DRNL normu alternatīvas.

25.2. Satversmes tiesa uzsver, ka, vērtējot to, vai pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi var sasniegt arī citādi, jāņem vērā, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru leģitīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu*). Turklāt īpaši tad, kad tiek analizēts, vai nepastāv saudzējošāki līdzekļi leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jāievēro izvērtējuma robežas, ko nosaka nodokļu tiesību daba (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 16. punktu*).

Kā jau norādīts iepriekš, dabas resursu nodoklis ir uzskatāms par vides nodokli. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nodokļu likumi pilda arī regulējošo funkciju, proti, sabalansē valsts un nodokļu maksātāju intereses, kā arī ietekmē nodokļu maksātāju rīcību (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 15. punktu*). Tātad likumdevējs, izmantojot savu rīcības brīvību nodokļu politikas noteikšanā, ir tiesīgs ar dabas resursu nodokli atbalstīt vai ierobežot kāda konkrēta saimnieciskās darbības veida, tehnoloģijas vai resursa izmantošanu, tādējādi rūpējoties par ilgtspējīgu valsts attīstību. Proti, likumdevējs ir tiesīgs izvēlēties arī tādus līdzekļus noteiktā leģitīmā mērķa sasniegšanai, kuri var ietekmēt personas interesi pievērsties konkrētiem saimnieciskās darbības veidiem vai izmantot konkrētas tehnoloģijas savā saimnieciskajā darbībā. Citastarp likumdevējs ar nodokļa palīdzību var palielināt attiecīgās saimnieciskās darbības izmaksas un tādējādi ierobežot ienākumu apmēru, kuru persona paredzējusi iegūt no attiecīgās darbības.

Tātad, ja likumdevējs, izmantojot savu rīcības brīvību, ir nolēmis ieviest nodokli ar regulējošu funkciju, par saudzējošāku līdzekli nevar atzīt šāda nodokļa neesamību. Tādā gadījumā, tāpat kā izskatāmajā lietā, likumdevējs ar pamattiesību ierobežojumu vēlas sasniegt divus mērķus – konkrētā veidā ietekmēt personas rīcību un nodrošināt ienākumus valsts budžetā. Tas nozīmē, ka dabas resursu nodokļa maksāšanas pienākuma neesamība neļautu sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē.

Ja Satversmes tiesa konstatējusi, ka likumdevēja izraudzītajam nodokļa aprēķina principam ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem, un likumdevējs ir apsvēris apstrīdēto normu alternatīvas, tad Satversmes tiesa nav tiesīga noteikt, ka likumdevējam jāizvēlas citāda nodokļa likme, cits nodokļa aprēķina princips vai nodokļa aprēķināšanas formulā jāiekļauj citi elementi. Arī ECT, izskatot lietas par personu cilvēktiesību ierobežojumiem saistībā ar nodokļa maksāšanas pienākumu, nevērtē valstu izvēli nodokļu jomā, ja vien šādai izvēlei netrūkst saprātīga pamata (*sk., piemēram, ECT 2013. gada 4. jūlija sprieduma lietā „R.Sz. v. Hungary”, pieteikums Nr. 41838/11, 48. punktu*). Izskatāmajā lietā ir konstatēts, ka likumdevējs apsvēris apstrīdēto normu alternatīvas, un ir gūta pārliecība, ka nodokļa aprēķina principam ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem.

Tādējādi nav saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem būtu iespējams sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē.

26. Pieteikumu iesniedzējas apgalvo, ka dabas resursu nodokļa radītais slogs nav samērīgs un sabiedrības ieguvums nav lielāks par to tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Pieteikumu iesniedzējas, vēršoties Satversmes tiesā, arī prognozēja, ka DRNL grozījumu dēļ lielākā daļa attiecīgajā nozarē funkcionējošo uzņēmumu līdz 2014. gada beigām kļūs maksātnespējīgi (*sk. pieteikumu lietas materiālu 2. sēj. 29. – 30. lpp.*). Tomēr tiesas sēdē Pieteikumu iesniedzēju pārstāvji norādīja, ka viņiem nav zināmi gadījumi, kad dabas resursu nodokļa maksāšanas pienākuma dēļ būtu ierosināts kāda attiecīgās nozares uzņēmuma maksātnespējas process vai kāds uzņēmums būtu izbeidzis elektroenerģijas ražošanu mazajā HES. MHEA pilnvarotais pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka šā nodokļa faktiskā ietekme uz konkrētiem nozarē strādājošiem uzņēmumiem ievērojami atšķiras, jo ir atkarīga no dažādiem faktoriem.

Izskatāmajā lietā, vērtējot labumu, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajām normām, jāņem vērā ieguvums no mazo HES darbības. Pieaicinātā persona J. Ozoliņš norādīja, ka 2013. gadā Latvijā darbojās 146 mazās HES, no kurām tika iepirkti 59 miljoni kilovatstundu enerģijas. Mazo HES devums valsts patēriņa bilanciē esot atbilstošs to tehniskajām iespējām (*sk. J. Ozoliņa viedokli lietas materiālu 4. sēj. 59. lpp.*). MHEA pilnvarotais pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka mazo HES devums valsts energoapgādē ir aptuveni 1 līdz 1,5 procenti. Satversmes tiesa atzīst, ka mazās HES dod pienesumu valsts energoapgādē un enerģētiskās neatkarības stiprināšanā. Turklāt mazās HES ražo elektroenerģiju no atjaunojamiem resursiem, kas ir pieskaitāmi pie videi labvēlīgiem energoresursiem.

Valsts, nosakot pienākumu maksāt dabas resursu nodokli par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai, ir centusies padarīt mazo HES darbību vēl efektīvāku un videi draudzīgāku, proti, iespēju robežās veicināt modernāku tehnoloģiju ieviešanu mazo HES darbībā, kā arī apzināt mazo HES ietekmi uz vidi. Tas nozīmē, ka sabiedrība papildus tam labumam, kas tiek gūts no elektroenerģijas ražošanas mazajās HES, gūst labumu no efektīvākas mazo HES darbības un tādējādi kopumā tiek veicināta sabiedrības labklājība.

Kā jau noskaidrots iepriekš, konkrētajā gadījumā dabas resursu nodoklim ir regulējoša funkcija. Tātad personai – nodokļa maksātājam – ir iespēja pielāgot un plānot savu rīcību tā, lai mazinātu iespējamās negatīvās sekas, kas radītas ar nodokļa maksāšanas pienākumu.

Turklāt apstrīdētās normas ir vērstas uz ieņēmumu nodrošināšanu valsts budžetā. Tas nozīmē, ka sabiedrības ieguvums – iepretim atsevišķu nodokļu maksātāju tiesību ierobežojumam – ir ne tikai efektīvāka mazo HES darbība, bet arī sabiedrības labklājības aizsardzībai izmantojami valsts budžeta līdzekļi.

Tādējādi labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajām normām, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu un apstrīdētās normas atbilst samērīguma principam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt Dabas resursu nodokļa likuma 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunktu un 19.¹ pantu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam.

2. Atzīt Ministru kabineta 2014. gada 14. janvāra noteikumus Nr. 27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumos Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2015. gada 25. martā.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Laviņš